

Asia: VN/26649/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta Kansalliseksi metsästrategiaksi (KMS2035)

Luku 2: Toimintaympäristö

Huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 2: Toimintaympäristön muutos

Luvussa on tunnistettu hyvin erilaisia muutostrendejä (esim. kuviossa 2), joiden seurauksena metsien käyttötavat monimuotoistuvat. Näiden väliset linkitykset, ja niistä muodostettavat johtopäätökset jäävät kuitenkin hyvin ohuiksi. Esimerkiksi alaluvussa 2.2.4 metsäteollisuuden tulevaisuutta käsitellään ainoastaan tuotteiden kysynnän kautta, vaikka muissa alakohdissa vaikuttavat trendit tulevat todennäköisesti vaikuttamaan raaka-aineen saatavuuteen.

Pelkästään eri teollisuudenalojen vähähiilisyystiekartat ovat johtamassa merkittävään puuraaka-aineen kysynnän ja tarjonnan epätasapainoon (1), minkä lisäksi ilmasto- ja luontokatotavoitteet mitä todennäköisemmin rajoittavat puun saatavuutta. Keskittymällä puuntuotantoon ja jättämällä ristiriidan hakkuutavoitteiden, ilmastotavoitteiden ja luontotavoitteiden välillä ratkaisematta luonnos ei vastaa metsälain 26 § edellyttämää kestävä kehityksen periaatteiden noudattamista.

Metsästrategiassa tulisi tunnistaa luonnosta paremmin, että metsien omistusrakenteen muuttuminen voi vaikuttaa siihen, millaisia käyttöintressejä metsänomistajilla on ja mikä on metsätalouden vaikutus kansantalouteen. Esimerkiksi kansainvälisten sijoittajien, kuten erilaisten rahastojen, kiinnostus Suomen metsiä kohtaan on kasvanut. Tällaiseen valtion rajat ylittävään sijoitustoimintaan liittyvät veropohjan aukot (ml. veroilta vapautuminen kotimaiseen verovapaaseen toimijaan rinnastumisen vuoksi sekä heikkojen korkovähennysrajoitusten avaamat voitonsiirtomahdollisuudet) luovat vaaran sille, että metsätaloudesta jää aiempaa vähemmän verotuloja Suomeen.

(1) <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211467X22000360>

Luku 3: Tahtotila

Huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.1: Visio - Kasvavaa hyvinvointia metsistä ja metsille

Luonnoksen esittämän vision sanotaan korostavan sitä, että “metsästrategia on myös kasvustrategia, jossa hyvinvointi viittaa vaurauteen, hyvään elämänlaatuun ja terveyteen”. Strategian tulisi kuitenkin tunnistaa, että kasvava taloudellisen vaurauden tavoittelu voi heikentää ekosysteemipalveluita ja vaarantaa ympäristötavoitteiden saavuttamisen. On epätodennäköistä, että nykyistä suurempaa taloudellista vaurautta voidaan tavoitella ainakaan perinteisen metsätalouden keinoilla ja tuotevalikoimalla vaarantamatta tulevien sukupolvien hyvinvointia. Ehdotamme vision muuttamista muotoon “Kestävää hyvinvointia metsistä ja metsille”.

Luonnoksen mukaan “(h)yyvinvointitaloudessa ihmisen hyvinvointi nousee päätöksenteon ytimeen ja päätökset tehdään tunnistaen taloudellisten, sosiaalisten ja ekologisten tekijöiden yhteisvaikutukset hyvinvointiin”. Käytännössä hyvinvointia käsitellään luonnoksessa kuitenkin hyvin suppeasti lähinnä taloudellisena ulottuvuutena. Esimerkiksi vision alla listatut neljä strategista päämäärää pitävät etusijalla metsien talouskäyttöä. Sen sijaan sosiaalinen ja ekologinen näkökulma jäävät epätasapainoisesti lähinnä rivien välistä tulkittavaksi. Sosiaalisen näkökulman vahvistamiseksi ehdotamme, että ensimmäiseen päämäärään lisätään loppuun sanat “jonka murroksessa turvataan metsänomistajien sekä alan yrittäjien ja työntekijöiden oikeudenmukainen siirtymä”.

Huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.2: Strategiset päämäärät ja tavoitteet

Kohdassa 3.2.1 ensimmäisen päämäärän kirjoitetaan tarkoittavan, että “(m)etsiin perustuva liiketoiminta monipuolistuu ja kasvaa”. Liiketoiminnan monipuolistuminen on hyvä asia, jos tällä tarkoitetaan muun muassa hiilivarastoja kasvattavien hiilimarkkinoiden kehittämistä tai yritysten ohjaamista puupohjaisten tuotteiden jalostusarvon lisäämiseen. Sen sijaan kun huomioidaan metsien nykyinen käyttötapa ja -aste ilmasto- ja luontokatovaikutuksineen, ei tulisi tavoitella kasvua, vaan sanan “kasvaa” tilalla voisivat olla sanat “on kestävä”.

Kohdassa 3.2.2 korostetaan tarpeettoman paljon aktiivista metsänhoitoa ja metsien käyttöä. Ehdotamme, että aktiivisuustavoite poistetaan ja korostetaan, että metsien käyttö on monipuolistuvaa.

Kohdassa 3.2.3 mainitaan tavoitteena “(h)allitaan metsätalouden aiheuttamia ympäristöriskejä”, tämä olisi konkreettisempi muodossa “vähennetään metsätalouden aiheuttamaa ympäristövahinkoa”.

Luku 4.1 Hankesalkku ja 4.2 Kärkihankkeet

Huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 4.1: Hankesalkku ja 4.2: Kärkihankkeet

On hyvä, että hiilensidonta ja hiilinielujen kasvattaminen nostetaan metsien kasvua koskevassa kärkihankkeessa etusijalle. Kärkihankkeen alla luetellut toimenpiteet kuitenkin korostavat liikaa puuntuotantoa. Ilmastokriisin torjunnan kannalta olennaisinta on metsien hiilivaraston pysyvyys, sillä mitä enemmän Suomen metsissä on puuta, sitä vähemmän hiiltä on ilmakehässä. Kahdeksasta luetellusta toimenpiteestä ainoastaan kahden arvioidaan kasvattavan tai vahvistavan hiilivarastoa, kun taas raaka-ainetuotantoa lisääviä toimenpiteitä on viisi.

Elonkirjoa talousmetsissä -kokonaisuus on hyvä, joskin otsikkotasolla tulisi huomioida se, että tärkeää on vahvistaa elonkirjoa kaikissa metsissä, mikä voi tarkoittaa myös talousmetsien siirtoa pois talouskäytöstä eli suojelun lisäämistä (METSÖ-rahoituksen laajentamisen arviointi onkin mainittu yhtenä toimenpiteenä).

Metsäalan uudistamisen alla kirjatuiissa toimenpiteissä nostetaan koulutuksen roolia ja mainitaan koululais- ja nuorisoviestintä, jonka seurauksena alan "koulutuksen ja työtehtäviin hakeutuminen paranee", sekä metsäalan koulutuksen vetovoiman parantaminen. Näissä ehdotuksissa tulisi huomioida riski sille, että metsien talouskäyttö voi tulevaisuudessa muuttua perustavanlaatuisesti luontokadon ja ilmastonmuutoksen pysäyttämisen edellyttämien toimien vuoksi. Alan nykymuotoisen koulutuksen lisääminen kasvattaa siirtymäriskiä tilanteessa, jossa alan työpaikat vähenevät.

Muuta kommentoitavaa

Muuta kommentoitavaa

Vaikka strategialuonnoksen johdannossa todetaan, että "(s)trategian uudistamisen taustalla on metsäalan toimintaympäristön nopea muutos sekä kansallisesti että kansainvälisesti" ja että "(m)etsästrategia ottaa entistä ajanmukaisemmin huomioon kokonaisvaltaisen kestävä kehityksen sekä myös metsien merkityksen ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa", ei luonnos käytännössä vastaa toimintaympäristön muutokseen vaan tähtää pikemminkin ilmasto- ja luontokatotavoitteiden valossa kestävämmän nykytilan säilyttämiseen.

Johdanto viittaa metsien käytön ilmastovaikutukseen ja muistuttaa nielun pienentyneen noin neljännekseen aiemmin arvioidusta. Sen sijaan, että tekstissä todetaan, että "(s)uuresta vuotuisesta vaihtelusta huolimatta puuston määrä on kasvanut ja metsät ovat hiilinielu", tulisi tunnustaa se, että näin merkittäväällä nielun pienemisellä on perustavanlaatuiset vaikutukset Suomen kansalliseen ja EU:n asettamaan ilmastopolitiikkaan. Metsien ilmastovaikutusta ei tulisi typistää kysymykseen siitä, ovatko ne nielu vai eivät, vaan keskittyä esimerkiksi siihen, onko nielun taso yhteiskunnallisella optimitasolla, kun huomioidaan välittömän kansallisen taloudellisen hyödyn lisäksi Suomen ilmastotavoitteet ja ilmastolaki sekä globaali ja tulevien sukupolvien näkökulma.

Kansantalouden kannalta keskeisenä kysymyksenä tulisi strategiassa ja sen vaikutusten arvioinnissa tunnistaa se, että viimeisimpien lukujen perusteella metsien nielu on niin pieni, ettei se riitä kattamaan suunnitellulla tavalla Suomen EU-velvoitteita tai kansallista hiilineutraaliustavoitetta. Mikäli nieluja ei saada voimakkaaseen kasvuun, joutuu Suomi tekemään mittavia ja kalliita toimia taloutensa muilla sektoreilla strategian kattamalla kaudella vuoteen 2035 saakka. Tämä tarkoittaa sitä, että Suomen metsien käytöllä vaikutetaan suoraan kustannusten nousuun yhteiskunnan muilla sektoreilla. Lausuttavassa luonnoksessa tai sen mukana toimitetussa strategian vaikutusten arvioinnin yhteenvedossa metsäsektorin hiilinielun muutoksista aiheutuvia kustannuksia yhteiskunnan muille sektoreille ei käsitellä lainkaan.

Vaikutusten arvioinnin yhteenvedon mukaan “(t)aloudellisten vaikutusten tavoittelussa strategia ja sen toimenpiteet näyttäisivät olevan suhteellisen vahvoilla”. Toisaalta taloudellisten vaikutusten arviointi on yhteenvedon perusteella hyvin yleisluontoista (mm. “useilla metsien kasvua, talousmetsien elonkirjoa ja metsäalan uudistumista edistäväillä toimenpiteillä on vähintäänkin epäsuoria positiivisia taloudellisia vaikutuksia”), mikä sivuuttaa olennaisia kysymyksiä arvioidun positiivisen taloudellisen vaikutuksen jakaantumisesta esimerkiksi alueellisesti tai eri tuloluokkien kesken. Sosiaalisten vaikutusten kohdalla alueelliset vaikutukset huomioidaan ohimennen: “metsäalan koulutuksen kehittäminen nähtiin vaikuttavan alueiden väestön hyvinvointiin”.

Ekologisten vaikutusten osalta strategian vaikutusten arvioinnin yhteenvedossa todetaan, että “monet toimenpiteet olivat vielä sellaisessa vaiheessa, että niiden arviointi ei ole mahdollista”. Ottaen huomioon, että luontokadon torjunnassa on kyse elintärkeästä kysymyksestä, strategian luontovaikutusten arvioinnin tulisi olla huomattavasti vahvempaa ja toimien riittävyys tulisi peilata strategian omien tavoitteiden rinnalla myös tieteelliseen tietoon ja Suomen kansainvälisiin sitoumuksiin luontokadon pysäyttämisestä.

Leipola Lasse
Finnwatch ry